

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง
2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย
3. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. บริบททั่วไปของพื้นที่ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
5. บริบททั่วไปของพื้นที่ตำบลหนองโน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง

1. ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นวิธีการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ บุคคลแรกที่นำความคิดวัฒนธรรมการเมืองมาใช้ คือ Gabriel Almond เขียนบทความชื่อ Comparative Political Systems ในหนังสือ Journal of Politics กล่าวว่าวัฒนธรรมทางการเมืองมีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายท่าน ได้แก่ นักรัฐศาสตร์ได้ให้ความหมาย “วัฒนธรรมทางการเมือง” ไว้มากมาย เช่น

มิลตัน ยิงเกอร์ (Milton Yinger, 1962 ; อ้างอิงมาจาก ประภาส สุทธิอาคาร. 2531 : 12) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นทัศนคติและการอบรมกลุ่มคนที่แต่ละคนได้รับจากระบบการเมืองนั้น ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกลึกซึ้งและไม่นิยมต่อระบบการเมืองและการประเมินค่าต่อเหตุการณ์ทางการเมือง

อัลมอนต์ และ พาวเวล (Almond and Powell, 1976 ; อ้างอิงมาจาก ชีรวุฒิ โศภิชฎิกุล. 2543 : 100) ได้ให้ความหมายว่าวัฒนธรรมทางการเมือง คือแบบแผนของทัศนคติและการปรับแนวคิดหรือการปรับทิศทางทางการเมือง (Political Orientation) ของบุคคล

ซึ่งเป็นสมาชิกของระบบการเมืองอันจะก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมือง การปรับแนวคิดหรือ การปรับทิศทางการเมืองมี 3 ด้าน คือ การรับรู้ ความรู้สึก และการประเมินค่า นอกจากนี้ Gabriel A. Almond กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อ ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองต่อส่วนต่าง ๆ เป็นระบบย่อยของระบบการเมืองและการแสดง บทบาททางการเมืองของบุคคล Almond ได้ชี้ให้เห็นความโน้มเอียงหรือท่าทีในการแสดงออก ทางการเมืองของบุคคลได้ 3 รูปแบบ คือ

1. ความโน้มเอียงด้านการรับรู้ (Cognitive Orientation) คือความรู้และความ เข้าใจของบุคคลที่มีต่อการเมือง
 2. ความโน้มเอียงด้านการแสดงความรู้สึก (Affective orientation) คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการเมือง
 3. ความโน้มเอียงด้านการประเมิน (Evaluative orientation) คือความสามารถ ของบุคคลในการใช้ค่านิยมของบุคคลวิเคราะห์การเมืองเพื่อการตัดสินใจ
- แมนไฮม์ (Manheim, 1975 ; อ้างอิงมาจาก สิทธิพันธ์ พุทธหุน, 2544 : 109) ได้ให้ ความหมายวัฒนธรรมทางการเมืองว่า เป็นแบบแผนของความเชื่อและทัศนคติร่วมกันของ บุคคลในสังคมเกี่ยวกับเป้าหมายทางการเมืองอย่างเดียวกัน ซึ่งปรากฏขึ้นในระบบการเมือง นั้น ๆ ว่าหมายถึง การมีผลประโยชน์ร่วมกันในขั้นพื้นฐาน และการประเมินค่าที่เหมือนกัน ตลอดจนการเห็นพ้องต้องกันจากการได้รับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างเดียวกัน
- คาร์ท ดาร์ เอ (Dahl, R.A. 1971 ; อ้างอิงมาจาก สมบัติ ชำรงชฎวงศ์, 2538 : 263) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนต่าง ๆ อันแตกต่างกันของความขัดแย้งทางด้าน การเมือง ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เด่น ๆ ได้แก่ ความรู้สึกหรือการอบรมสั่งสอนที่มี ต่อระบบการเมืองและที่มีต่อบุคคลอื่น
- ลูเซียน ดับบลิว พาย (Lucian W. Pye, 1966 ; อ้างอิงมาจาก อมร รักษาสัตย์, 2544 : 149) ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง ได้แก่ แบบแผนของทัศนคติและความเชื่อ สภาวะอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งการและมีความหมายถึงกระบวนการทางการเมือง และเป็นแนวทางของพฤติกรรมของระบบการเมืองนั้น ๆ วัฒนธรรมทางการเมือง มี ส่วนประกอบทั้ง อุดมคติทางการเมือง และปทัสถานในการดำเนินการของระบบการเมือง เหมือนกัน ตลอดจนการมีความเห็นพ้องต้องกันจากการได้รับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ อย่างเดียวกัน

ซามูเอล เอช เบียร์ และ อัดัม บีแลม (Samuel H. Beer and Adam B. Ulam. 1958 ; อ้างอิงมาจาก วรรณกรรม กาญจนสุวรรณ. 2544 : 149) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองเมืองว่า คือ แบบแผนของความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ และทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อระบบการเมือง

ทาร์คอต พาร์สันส์ (Talcott Parsons. 1966 ; อ้างอิงมาจาก วรรณกรรม กาญจนสุวรรณ. 2544 : 149) ได้อธิบายวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นการอบรมกล่อมเกล่าที่มีต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง การอบรมกล่อมเกล่าจะเป็นช่องทางนำไปสู่การแสดงออกทางการเมือง และการอบรมจะถูกกำหนดโดยชนบทรรมนิยม

วอลเตอร์ เอ โรเซนบอม (Walter A. Rosenbaum. 1976 ; อ้างอิงมาจาก วรรณกรรม กาญจนสุวรรณ. 2544 : 149) อธิบายวัฒนธรรมทางการเมือง ว่ามี 3 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เกี่ยวกับความคิด ความเชื่อของสมาชิกในสังคมต่อระบบการเมือง เช่น ความชื่นชมการปกครองระบอบประชาธิปไตย การยกย่องเสรีภาพและความเสมอภาค

2. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เกี่ยวกับการกระทำ เป็นแบบแผนวิธีการปฏิบัติในทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การหาเสียง การประท้วง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งระบบสังคม ได้คิดขึ้น เช่น สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ อาทิ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์

วรรณกรรม กาญจนสุวรรณ (2544 : 148) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมทางการเมืองว่า หมายถึง แบบในการคิด การกระทำเรื่องทางการเมือง ที่มีลักษณะเป็นพฤติกรรมทางการเมืองร่วมกัน มีความต้องการ ความคิดทางการเมือง ที่มีผลกระทบต่อความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถาน และพฤติกรรมของคนในกระบวนการ หรือวิถีทางการเมือง นั้น ๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532 : 25-28) กล่าวโดยย่อคือ วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นตัวแบบที่แสดงถึงความคิด ความรู้ความเข้าใจ อีกทั้งความรู้สึกของบุคคลต่อการเมืองและความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่บุคคลนั้นจะใช้ในการประเมินตัดสินใจ หรือแสดงความคิดเห็นตลอดจนการกระทำทางการเมืองของตน นั้นหมายความว่าวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นมาตรฐานของบุคคลที่จะใช้ในการพิจารณา การประเมินเหตุการณ์หรือการรับรู้ทางการเมืองของบุคคลนั้น ผลจากการประเมินการเมืองนี้จะ

แสดงออกมาเป็นการกระทำทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2527 : 107) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบในการคิด การกระทำเรื่องต่าง ๆ ทางการเมือง (หรือเรื่องอำนาจ) ของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง จากนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประการแรก วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบในการคิดเรื่องการเมืองหรืออำนาจของคนในสังคมหนึ่ง ประการที่สอง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบในการกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง และ ประการสุดท้าย วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นรูปแบบของสัญลักษณ์ซึ่งเป็นทั้งวัตถุ เช่น ธงชาติ ตราครุฑ เป็นต้น หรือ ไม่ใช่วัตถุ เช่น ลัทธิความเชื่อ เป็นต้น

ลิขิต ชีรเวทิน (2529 : 116) อธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ (1) วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบในการคิดเรื่องการเมืองหรืออำนาจของคนในสังคมหนึ่ง ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยมทางการเมือง (2) เป็นแบบในการกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง (3) เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นวัฒนธรรมทางสัญลักษณ์

ม.ร.ว.พฤษทิสาณ ชุมพล (2547 : 91-93) ได้ให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ว่า หมายถึง แบบอย่างของการดำรงชีวิตของชนหมู่ใดหมู่หนึ่งและก่อนที่จะเป็นแบบอย่างขึ้นมาได้จะต้องมีการปฏิบัติที่คล้ายตามกันในหมู่คนจำนวนมากจนปฏิบัติตามกันไปทั้งกลุ่ม อีกทั้งปฏิบัติสืบลอดต่อกันไปเป็นเวลานาน จนปรากฏเป็นแบบอย่างที่ชัดเจนแน่นอน “วัฒนธรรมทางการเมือง” เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั้งหมด จึงได้รับผลกระทบจากวัฒนธรรมทั้งหมดซึ่งกว้างขวางกว่าดังนั้น คำจำกัดความของ “วัฒนธรรมทางการเมือง” จึงมีความหมายคล้ายคลึงกับคำจำกัดความของ “วัฒนธรรม”

จากคำกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ความรู้สึก การรับรู้ และการประเมินค่าของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง และต่อบุคคลซึ่งจะนำไปสู่แบบแผนทางพฤติกรรมที่มีการแสดงออกหรือไม่แสดงออกทางการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นในทางสนับสนุน ต่อต้านหรือหนึ่งเลย ต่อระบบการเมืองก็ได้

2. องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมือง

อัลมอนต์ และ เวอร์บา (Almond and Verba. 1965 ; อ้างอิงมาจาก
วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. 2544 : 152) สร้างแนววิเคราะห์วัฒนธรรมทางการเมืองโดย
พิจารณาความโน้มเอียงทางการเมืองว่ามีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองอย่างไร โดยแบ่งความโน้มเอียง
ทางการเมืองของบุคคล ออกเป็น 3 ประการคือ

1. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้ (Cognitive Orientation) ได้แก่ ความรู้ ความ
เข้าใจและความเชื่อที่มีต่อระบบการเมือง บทบาท และบุคคลที่มีบทบาทในทางการเมือง
2. ความโน้มเอียงทางความพึงพอใจ (Affective Orientation) ความรู้สึก
เกี่ยวกับระบบการเมือง บทบาทบุคคลและการปฏิบัติงานของระบบการเมือง
3. ความโน้มเอียงทางการประเมินค่า (Evaluation Orientation) คือ การตัดสิน
และความเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการมีค่านิยมและ
หลักเกณฑ์บางอย่างที่ใช้จัดคุณค่าของระบบและกิจกรรมทางการเมือง โดยมีข้อมูล ข่าวสาร
และความรู้สึกส่วนตัวประกอบด้วยความโน้มเอียงดังกล่าวเป็นการแสดงออกทางการเมือง การ
มีส่วนร่วมทางการเมืองกับตัวบุคคล ซึ่งมีสาเหตุ มาจากความโน้มเอียงของมนุษย์ในสังคม เป็น
เรื่องของความสัมพันธ์ ระหว่างการรับรู้ภายในจิตใจกับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ภายนอกจิตใจ (ข้อมูล
ข่าวสาร ความรู้สึก บทบาทของบุคคล) ที่ถูกรับรู้ สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนมีการ
แสดงออกทางการเมืองโดยมีความโน้มเอียงจากวัตถุประสงค์ต่างๆภายนอกจิตใจกับการรับรู้ภายใน
จิตใจ

นอกจากนี้ โรเซนบอม (Rosenbaum. 1969 ; อ้างอิงมาจาก วรรณธรรม กาญจน
สุวรรณ. 2544 : 149) ยังได้แบ่งองค์ประกอบร่วมของวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งจะมี
ความสำคัญโดยเป็นพื้นฐานในการสร้างระเบียบแบบแผนทางการเมืองของคนในชาติหนึ่ง ๆ
ส่วนประกอบที่เป็นแกนของแนวโน้ม ทศนคติหรือ ความโน้มเอียง ที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ ในทาง
การเมืองนี้ประกอบด้วย

1. ความโน้มเอียงที่มีต่อโครงสร้างของการปกครองแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ
 - 1.1 ความโน้มเอียงที่มีต่อระบอบการปกครอง (Regime Orientation) เป็น
ความรู้สึกที่เป็นปัจเจกชน ประเมินค่า และสนองตอบต่อสถาบันการปกครองหลักของสังคม
เป็นอย่างไร
 - 1.2 ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยนำเข้าและปัจจัยผลผลิต (Orientation
Towards Governmental Inputs and Outputs) เป็นเรื่องของปัจเจกชนรู้สึกและสนองตอบข้อ

เรียกร้อยต่าง ๆ ซึ่งมุ่งหวังจะให้ได้มาซึ่งนโยบายสาธารณะและการตัดสินใจโดยรัฐบาล โดยจะขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับการดำเนินการหรือกระบวนการเรียกร้อยต่อรัฐบาล

2. ความโน้มเอียงที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในระบอบการเมือง แบ่งออกได้เป็น 2

ประการ คือ

2.1 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมือง (Political Identification)

เป็นความรู้สึกที่มีต่อหน่วยทางการเมือง เช่น ชาติ รัฐ เมือง ชุมชน โดยรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งในสังคมที่จะต้องมีความจงรักภักดี ผูกพัน มีภาระหน้าที่

2.2 ความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) คือ ขอบเขตของทัศนคติที่ออกถัน ร่วมมือ ใจกว้าง ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในฐานะที่ตนเป็นพลเมือง เฉพาะอย่างยิ่ง ความไว้วางใจทางการเมืองนี้ แสดงออกถึงความเชื่อของบุคคลว่า บุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นมีความหายต่อเขาในทางที่ดีในชีวิตทางการเมือง

3. ความโน้มเอียงที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง แบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ

3.1 ความมีสมรรถนะทางการเมือง (Political Competence) คือ บุคคลที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะที่ตนเป็นพลเมืองบ่อยครั้งเพียงใด และใช้ทรัพยากรทางการเมือง (Political Resources) รวมทั้งการประเมินค่าในความรู้สึกเกี่ยวกับทรัพยากรทางการเมืองอย่างไร

3.2 ความรู้สึกสัมฤทธิ์ผลทางการเมือง (Political Efficacy) คือ ความรู้สึกว่ากิจกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลสามารถจะทำให้มีผลกระทบต่อกระบวนการทางการเมืองซึ่งหมายถึง ความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ อันหมายถึง บุคคลที่มีความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง

จากแนวคิดของนักรัฐศาสตร์ ทั้ง 3 ท่าน มีความคล้ายคลึงกัน เนื่องมาจากความโน้มเอียงทั้งของ Rosenbaum, Almond และ Verba ได้กล่าวถึงความโน้มเอียงส่วนบุคคลที่มีต่อระบอบการเมือง การปกครอง ซึ่งสามารถนำมาอธิบายใน วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยที่วิเคราะห์ถึงความโน้มเอียงของประชาชนปัจจัยต่าง ๆ ทางการเมือง เช่น ความรู้สึก ความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อการดำเนินงานของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมือง การยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เป็นต้น

3. ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

อัลมอนต์ เอ กาเบรียล และ เวอร์บา ซีสนีส์ (Almond A. Gabriel and Verba Sidney. 1963 ; อ้างอิงมาจาก วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. 2544 : 160) ได้จำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองโดยใช้แนวทางในการค้นหาความ โน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลโดยวัดจาก ปัจจัย 4 ประการ คือ

1. บุคคลนั้นมีความรู้เกี่ยวกับชาติของเขา และเกี่ยวกับระบบการเมืองของเขา โดยทั่วไป อย่างไรตลอดจนเขามีความรู้ต่อลักษณะทั่ว ๆ ไป ของระบบอย่างไร เขามีความคิดเห็นหรือการตัดสินใจว่าระบบอย่างนี้เป็นอย่างไร

2. บุคคลผู้นั้นมีความรู้เกี่ยวกับ โครงสร้างทางการเมืองและบทบาทของ การเมืองของชนชั้นปกครองอย่างไร เขามีความรู้สึกและความคิดเห็นต่อโครงสร้างบทบาทของ ผู้นำและนโยบายของรัฐบาลอย่างไร

3. บุคคลนั้นมีความรู้สึกเกี่ยวกับกับการบริหารงานของรัฐเป็นอย่างไร มี ความรู้เกี่ยวกับสถาบัน ตัวบุคคล และกระบวนการตัดสินใจ ที่เกี่ยวกับการบริหารนั้นเป็น อย่างไร และมีความรู้สึก ความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างไร

4. บุคคลผู้นั้นมองตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในระบบการเมือง เขา มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ และวิธีการต่างๆที่จะทำให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทาง การเมืองตลอดจนความรู้ของเขาว่า สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในนโยบายของการ ตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่อย่างไร

จากปัจจัย 4 ข้อนี้ อัลมอนต์ เอ กาเบรียล และ เวอร์บา ซีสนีส์ (Almond A. Gabriel and Verba Sidney. 1963 ; อ้างอิงมาจาก วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ 2544 : 160) นำมาใช้วัด ความโน้มเอียงทางการเมืองของประชาชน ที่มีต่อการเมืองว่าเป็นแบบใด และเขา ได้สรุปความ แตกต่างของความโน้มเอียงที่มีต่อระบบการเมืองและสามารถกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรม การเมืองออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) เป็น วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมดั้งเดิมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และความผูกพันที่ตนมีต่อระบบการเมือง โดยทั่ว ๆ ไป จึงไม่มีความคิดที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งไม่ได้ตั้งความหวังหรือข้อเรียกร้องจากระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง แบบนี้มักปรากฏในสังคมจารีตประเพณีแบบดั้งเดิมหรือชนเผ่าที่มีการปกครองอย่างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน

วัฒนธรรมทางการเมืองประเภทคัมแคบ (Parochial political culture) คือเมื่อคนในสังคมมีความโน้มเอียงน้อยมากต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ทั้งในแง่การรู้จัก ความรู้สึก และการประเมินค่าไม่ว่าจะเกี่ยวกับระบบการเมือง โดยทั่วไป หรือเกี่ยวกับสถาบัน บุคคลหรือประเด็นนโยบายกล่าวคือ บุคคลแทบจะไม่มีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองเลย เขาจะไม่คิดว่าการเมืองระดับชาติจะกระทบเขาได้ และเขาก็ไม่หวังว่าระบบการเมืองระดับชาติจะสนองตอบความต้องการอะไรของเขา วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคัมแคบมักจะปรากฏในสังคมที่ไม่มี การแบ่งแยกบทบาททางการเมืองออกจากบทบาทอื่น กล่าวคือ การเป็นหัวหน้าเผ่า เป็นการผสมบทบาทต่าง ๆ ทั้งทางด้านการเมือง-เศรษฐกิจ-ศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้นความโน้มเอียงทางการเมืองของคนในสังคมจึงแยกไม่ออกจากความโน้มเอียงทางสังคมหรือทางศาสนาแต่ ในทางสังคมที่เริ่มมีการแบ่งแยกหน้าที่แล้ว ก็อาจยังคงมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคัมแคบ อยู่ แต่จะเป็นในด้านความรู้สึก กับการประเมินค่ามากกว่าทางด้านการรับรู้

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมมีความรู้ ความเข้าใจระบบการเมือง โดยทั่วไป ในลักษณะยอมรับอำนาจรัฐ เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ไม่เรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือบารมี ประชาชนเป็นผู้อยู่ได้บังคับบัญชา มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายเท่านั้น

เมื่อคนส่วนใหญ่ในสังคมรู้จักสถาบันทางการเมืองเฉพาะอย่างและมี ความรู้สึกต่อมัน ไม่ว่าจะในแง่บวกหรือลบอีกทั้งสามารถประเมินค่ามันว่าชอบธรรมหรือไม่ แต่เขาจะมีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองไทยทั่วไปและกับปัจจัยนำออกของมันเท่านั้น กล่าวคือ อยู่ในฐานะผู้รอรับผลจากระบบการเมือง โดยที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของตนต่อระบบ แม้เขาจะเคารพเชื่อฟังระบบ แต่ก็มองว่าเขาเองแทบจะไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อระบบ หากแต่ไม่รู้ว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านช่องทางใด ๆ หรือสถาบันใด

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) คือวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบการเมืองจะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองข้อเรียกร้อง ซึ่งประชาชนจะมีความรู้สึกว่าเขาสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองได้ เมื่อคนในสังคมมีความรู้มีสติ เกี่ยวกับระบบการเมืองและส่วน

ต่าง ๆ ของมันมาก จะเป็นในทางบวกหรือทางลบก็ได้ และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง

อย่างไรก็ตาม Almond และ Verba ย้ำว่า การจำแนกประเภทวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภทนี้ ไม่ได้หมายความว่าในสังคมหนึ่ง ๆ จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทเดียวแต่อาจมีลักษณะผสมระหว่างวัฒนธรรมทางการเมือง 3 รูปแบบ ผสมอยู่ในสังคมในระดับที่แตกต่างกันไปได้ Almond และ Verba จึงแบ่งประเภทระบบการเมืองที่มีลักษณะผสมออกไปอีก 3 แบบคือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial – Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ยอมรับในอำนาจดั้งเดิม เช่น อำนาจของหัวหน้าเผ่าหรือเจ้าของที่ดินอีกต่อไป แต่จะให้ความภักดีต่อระบบการเมืองที่ซับซ้อนกว่าเดิมกล่าวคือ จะยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางแทนที่จะยอมรับอำนาจของหัวหน้าเผ่า แต่อย่างไรก็ตามก็ยังไม่สนใจที่จะเรียกร้องสิทธิทางการเมืองหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

ค้ำแคบ-ไพร่ฟ้า ในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ ประชาชนพบเมืองกำลังเริ่มผูกพันน้อยลงกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบของท้องถิ่นของตน และเริ่มมีความจงรักภักดีขึ้นต่อสถาบันทางการเมืองปกครองของส่วนกลาง แต่ความสำนึกว่าตนเองเป็นพลังทางการเมืองอย่างหนึ่ง ยังคงมีอยู่น้อย กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มีการยอมรับนับถือและปล่อยให้ อภิสิทธิ์ชนทางการเมืองทำการปกครองไปโดยตนไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้คือแบบที่ปรากฏมากในช่วงแรก ๆ ของการรวมท้องถิ่นต่าง เป็นอาณาจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยโบราณ

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (Subject – Participant political Culture) เป็นรูปแบบระบบการเมืองที่ประชาชนบางส่วนเริ่มมีความสนใจ ปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยคิดว่าตนมีบทบาท มีอิทธิที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยมีการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง แต่ในขณะเดียวกัน ยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่ง มีความปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองสองแบบที่ผสมกันแบบนี้ อาจมีส่วนร่วมทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง ถ้าประชาชนส่วนหนึ่งยังมีความ โน้มเอียงทางอำนาจนิยมอยู่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ที่มีอยู่ในกลุ่มชนส่วนน้อย และถูกทำลายจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าอยู่เสมอ อาจทำให้ระบบการเมืองที่มีรูปแบบประชาธิปไตยไร้เสถียรภาพ ในระยะแรก ๆ ของการ

นำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ แต่ถ้าวัฒนธรรมการเมืองผสมสองแบบนี้ดำเนินไปได้ในเวลาอันสมควร โดยมีระบบการเมืองประชาธิปไตยในรูปแบบมีความต่อเนื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม อาจมีอิทธิพลทำให้ผู้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าหรือกลุ่มที่มีความโน้มเอียงทางการเมืองแบบอำนาจนิยมเปลี่ยนท่าทีและทัศนคติได้

ไพร่ฟ้า-มีส่วนร่วม (Subject-participant) ในวัฒนธรรมการเมืองแบบนี้ ประชาชนพลเมืองจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทกล่าวคือ พวกที่มีความเข้าใจถึงบทบาททางด้านการนำเข้ามาและมีความรู้สึกไวต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองทุกชนิด และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมทางการเมืองกับพวกที่ยังคงยอมรับในอำนาจของอภิสิทธิ์ชนทางการเมือง และมีความเลื่อมใสในชาติในศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 และประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศในปัจจุบันลักษณะสำคัญที่เป็นผลของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ก็คือ การสลับสับเปลี่ยนระหว่างรัฐบาลอำนาจนิยมกับรัฐบาลประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะคนในสังคมเพียงส่วนหนึ่งที่เท่านั้นที่มีวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม แม้เขาจะต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่ในเมื่อคนส่วนใหญ่ยังคงมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ยังคงนิยมการปกครองแบบอำนาจนิยมอยู่ บรรดาผู้ที่มีวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมจึงขาดความมั่นใจในความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มีผลทำให้เกิดความไม่มั่นคงในโครงสร้างทางการเมือง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบกับการมีส่วนร่วม (Parochial-Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อกลุ่มของตนเป็นลำดับแรก และมีทัศนคติต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทางที่จะแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะเชื้อชาติ เฉพาะกลุ่ม ไม่มีการประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่แตกต่าง ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม

คับแคบ-มีส่วนร่วม (Parochial-participant) เป็นวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งพบได้ในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่แต่เดิมอำนาจของรัฐบาลกลางอ่อน มีท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมแบบคับแคบดำรงอยู่มาก เมื่อจะเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบสมัยใหม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมใหม่กับวัฒนธรรมเก่าที่คับแคบปัญหาในกรณีนี้มีตั้งแต่ปัญหาการสร้างกระบวนการในการที่ประชาชนจะเข้าร่วมทางการเมืองเท่านั้น หากแต่รวมถึงปัญหาในการสร้างโครงสร้างด้านปัจจัยนำออกหรือด้านการปกครองควบคู่กันไปด้วย รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้สอดคล้องใน

สังคมเช่นนี้ ไม่มีสถาบันทางการเมือง เช่น ระบบราชการ ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลที่จงรักภักดีต่อระบบเป็นตัวรองรับการสร้างสถาบันทางการเมือง ความผูกพันกับวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชนที่คับแคบจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติภารกิจในโครงสร้างทางการเมืองการปกครองสมัยใหม่ ทั้งทางด้านการเมือง เช่น พรรคการเมืองและทางด้านการปกครองคือระบบราชการ จนสถาบันเหล่านี้ขาดประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ของมัน สิ่งที่ต้องกระทำในสภาพเช่นนี้ก็คือการพยายามดึงเอาสิ่งที่เหมาะสมจากวัฒนธรรมของท้องถิ่น หรือของกลุ่มชนมาเชื่อมต่อกับวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมมากกว่าการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นลงโดยสิ้นเชิง

อัลมอนต์ เอ กาเบรียล และ เวอร์บา ซีดนีย์ (Almond A. Gabriel and Verba Sidney) มิได้ยืนยันว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะมีลักษณะส่งเสริมให้คนเข้าใจไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง เพราะการเข้ามีส่วนร่วมนี้อาจอยู่ในรูปของอารมณ์ ปราศจากเหตุผล หรือเป็นไปเพื่อประโยชน์เฉพาะกลุ่มวงแคบๆก็ได้ ดังนั้นพวกเขาจึงได้เสนอวัฒนธรรมการเมืองแบบผสมผสาน เรียก วัฒนธรรมพลเมือง (Civil Culture) โดยเน้นที่พฤติกรรมของคนในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เอื้ออำนวยหรือ ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย โดยผู้ที่มีความสนใจการเมืองกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง จะต้องใคร่ครวญอย่างรอบคอบ โดยการประเมินจากพยานหลักฐานและการตรวจสอบเปรียบเทียบที่จะเลือกตัดสินใจจากทางเลือกที่มีอยู่หลายทางจากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประเภทและรูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมืองมีความหลากหลายยากต่อการตัดสินถึงความถูกต้องว่าสิ่งใดผิดหรือถูก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสถานการณ์และรอบการปกครองของสังคมนั้น ๆ ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองควรคำนึงถึงความเข้าใจความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ในฐานะสังกัดทางรัฐศาสตร์“วัฒนธรรมทางการเมือง” เป็นสังกัด (Concept) ที่เป็นประโยชน์อยู่น้อย แต่ก็มีอันตรายอยู่มากหากผู้ใช้ไม่รู้ชัดว่า คืออะไรกันแน่มีขีดจำกัดอย่างไร ดังนั้นในที่นี้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองในฐานะสังกัดทางรัฐศาสตร์“วัฒนธรรมทางการเมือง” เป็นความโน้มเอียงหรือแนวโน้ม หรืออย่างมากก็ทำที่ ไม่ใช่การกระทำ แต่ความโน้มเอียงมีความเชื่อมโยงกับการกระทำหรือพฤติกรรม ความโน้มเอียงเป็นเบ้าหลอม และตัวที่ให้ความหมายแก่การกระทำในตัวของมันเอง ความโน้มเอียงทางการเมือง หรือวัฒนธรรมทางการเมืองไม่ได้กระทำอะไรเลย แต่มีฐานะเป็นอิทธิพล

เชื่อมโยงมากกว่าเป็นอิทธิพลกำหนด (Mediating rather than determining influence) กล่าวคือ ข้อเรียกร้อง (Demands) ต่อระบบที่ดี ปฏิกริยาโต้ตอบ (Responses) ต่อกฎหมายข้อบังคับที่ดี การเกื้อหนุน (Supports) ที่ดีหรือแม้แต่การปฏิบัติตนของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ดี ที่หล่อหลอมโดยความโน้มเอียงที่คนในสังคมมีส่วนร่วม วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นความโน้มเอียงในอันที่จะเกิดพฤติกรรม แต่พฤติกรรมจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้น เป็นเรื่องที่ยังไม่สามารถพูดได้จากการพิจารณาวัฒนธรรมทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว พฤติกรรมจะเกิดหรือไม่เกิดขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น ๆ อีกหลายอย่าง

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย หมายถึง การมีทัศนคติความเชื่อที่มีเหตุผล มีการวิเคราะห์ วิจาร์ณ และมองโลกในแง่ความเป็นจริง Daniel Wit กล่าวถึงทัศนคติแบบประชาธิปไตยว่า ได้แก่ การที่บุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์มีความเชื่อว่าสิทธิเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งที่ควรหวงแหน การเมืองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ (Almond และ Verba. 1963 ; อ้างอิงมาจาก วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. 2544 : 175) ได้เสนอลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยนอกจากจะมีลักษณะส่วนร่วม (Participant Political Culture) สูงแล้ว ยังต้องมีความผสมกลมกลืนในสังคมระหว่างกลุ่มที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบต่างๆ เพื่อสร้างและดำรงไว้ ซึ่งคุณภาพของพลเมืองและกลไกทางการเมือง และประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุด กลุ่มคนส่วนใหญ่จำเป็นต้องมีความสำนึกในความสามารถทางการเมืองของตน กล่าวคือ เชื่อว่าตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และจะพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น และตามช่องทางที่เหมาะสม ซึ่งลักษณะที่เรียกว่า "Civic Culture" ซึ่งถือว่าเป็นส่วนผสมของทัศนคติ ความเชื่อ 2 อย่างควบคู่กัน ไป คือการเคารพ เชื่อฟังยอมรับ ในอำนาจอย่างหนึ่งและความเป็นอิสระอย่างมั่นคง อีกอย่างหนึ่ง

วัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่มีแบบแผนเป็นลักษณะเฉพาะตน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน โดย (Daniel Wit. 1967 ; อ้างอิงมาจาก วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. 2544 : 154) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมประชาธิปไตยว่าประกอบด้วย

1. การมีทัศนคติที่ดีแต่ละคนมีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นการมองโลกในแง่ดี โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ และเอาชนะความสามารถสนองตอบความต้องการแต่ละคนได้

2. มีทัศนคติที่ว่า รัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคม กล่าวคือ รัฐบาลสามารถสนองตอบความต้องการของแต่ละคนได้ การเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น มิใช่สิ่งสกปรกและมีแต่การคอร์รัปชันรวมทั้งยังเป็นเรื่องของประชาชน โดยตรงอีกด้วย

3. มีความเชื่อว่า สิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ติดมาพร้อม ๆ กับความเป็นมนุษย์ ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

4. มีทัศนคติที่เชื่อว่าประชาชนสามารถล้มล้างรัฐบาลได้ ถ้ารัฐบาลกระทำตนเป็นนายของประชาชน และไม่กระทำตามความประสงค์ของมวลชน

วิสุทธิ โปธิแท่น (2524 : 160) ได้สรุปว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยต้องมีลักษณะดังนี้

1. ความมีเหตุผล
2. การเข้าร่วมในการเมืองอย่างกระตือรือร้น
3. การมีความรู้ในเรื่องการเมือง
4. การสำนึกในความสามารถทางการเมืองของตน
5. การตัดสินใจใด ๆ จำต้องใคร่ครวญอย่างรอบคอบ โดยการประเมิน

พยานหลักฐานและการตรวจสอบเปรียบเทียบที่จะเลือกตัดสินใจในทางเลือกที่มีอยู่หลายทาง (ทินพันธุ์ นาคะตะ. 2541 ; อ้างอิงมาจาก วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. 2544 : 155) ได้สรุปถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไว้ 8 ประการ คือ

1. จะต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนในสังคมนั้นต้องให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าระบอบอื่น ๆ และเห็นด้วยในหลักการของระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

2. จะต้องยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล หลักความเสมอภาคของบุคคล หลักแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยต้องเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นในการพูดแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก แม้ตนจะไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นเหล่านั้นก็ตาม ผู้มีจิตใจประชาธิปไตยจะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นต่อการปฏิบัติที่แตกต่างไปของผู้อื่น หากพฤติกรรมเหล่านั้นไม่ขัดต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของตน

3. เคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือหลักการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องได้รับการปฏิบัติตามจากทุก ๆ ฝ่าย ทั้งนี้จะต้องให้ความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพของเสียงส่วนน้อย นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรม เคารพกฎหมายและสิทธิของบุคคล

4. มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง โดยติดตามข่าวคราวกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาล การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ และเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งการใช้สิทธิเลือกตั้ง

5. ต้องเป็นผู้มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวคือต้องเชื่อมั่นว่าตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาลการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

6. มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์ มีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันของทางราชการ เนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือ ร่วมใจ ประชาชนจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาว่ระบอบประชาธิปไตยจะช่วยแก้ปัญหาและภาวะวิกฤตต่างได้ และมนุษย์สามารถปกครองตนเองได้

7. การวิพากษ์วิจารณ์ต้องมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการ กล่าวคือ ประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบการใช้อำนาจของข้าราชการและผู้มีอำนาจทางการเมืองอยู่เสมอ โดยการตรวจสอบคัดค้าน มีนั้นอาจนำความหาญะมาสู่สังคมได้

8. จะต้องเป็นผู้ไม่มีจิตใจเผด็จการ เพราะหากคนส่วนใหญ่ในสังคมมีจิตใจเป็นเผด็จการก็ยากที่ระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จได้ เพราะผู้มีจิตใจเป็นเผด็จการจะมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล ไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น ในการใช้สิทธิเสรีภาพ และยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2519 : 51-53) อธิบายถึง บุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเกิดจากทัศนคติความเชื่อและค่านิยมทางการเมืองที่สนับสนุนระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง โดยใช้เหตุผลไม่เชื่อคนง่าย
2. สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ง่าย
3. มีความรับผิดชอบผูกพันในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป
4. ไม่มีอคติจากผู้ที่มีความแตกต่างไปจากตนเองในเรื่อง เชื้อชาติ ศาสนา

5. ไม่กล่าวหาผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผล
6. มองโลกในแง่ดี มีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต
7. ไม่ยอมก้มหัวให้อำนาจบาตรใหญ่

อภิญา รัตนมงคลมาส และวิวัฒน์ คติธรรมนิศย์ (2545 : 54) การพัฒนาทางการเมือง หมายถึงกระบวนการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องกัน ไปมาเป็นวงจร หมุนไปสู่การเปลี่ยนแปลงจุดยืนคหุ่ของสถาบันทางการเมือง การพัฒนาทางการเมืองจึงได้แก่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองภายในสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีเป้าหมายเพื่อการอยู่รอดของรัฐด้วยการสร้างเสถียรภาพของคนภายในรัฐและการสร้างเสถียรภาพของรัฐอย่างสอดคล้องเกื้อกูลความต้องการของกันและกันวัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลาของปรากฏการณ์เรียกร้องทางการเมืองจะเป็นตัวบ่งบอกถึงพรมแดนที่คั่นกลางระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมใหม่ในแต่ละองค์ประกอบทางการเมืองแต่วัฒนธรรมใหม่นั้นจะให้ผลในทางปฏิบัติจริงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างแท้จริง ของทุกองค์ประกอบทางการเมืองซึ่งจะต้องใช้เวลานานในการก่อเกิดและการฝึกตัวอย่างสะสมต่อเนื่องกันจากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ดังนี้

1. ต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย
2. ต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคล
3. ต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
4. ต้องยึดมั่นในความเสมอภาคของบุคคล
5. ต้องเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
6. สนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง
7. ต้องเป็นผู้มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง
8. มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์
9. มีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันของทางราชการ
10. การวิพากษ์วิจารณ์ต้องมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์

สรุปสังคมการเมืองที่เลือกเอาประชาธิปไตยมาเป็นรูปแบบในการปกครองสังคมเมืองนั้นสิ่งสำคัญคือทำอะไรให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นซึมลึกไปสู่สมาชิกในสังคมการเมือง การศึกษาวิชาการพัฒนาการเมืองหากกล่าวในอีกภาษาหนึ่งจึงเป็นเรื่องของการศึกษาเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยในจิตสำนึกของสมาชิกของ

สังคมการเมือง และในขณะเดียวกันหากการพัฒนาการเมืองคือการสร้างสถาบันเพื่อสร้างการ
 กลุ่มกลางทางสังคมและการเมืองให้สมาชิกในสังคมมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็น
 ประชาธิปไตยแล้ว ซึ่งในภาวะความทันสมัยทางการเมือง (Political Modernization) จะสัมพันธ์
 กับการตื่นตัวและมีส่วนร่วมทางการเมือง ในกรณีดังกล่าวหากความต้องการที่จะแสดงออกถึง
 วัฒนธรรมการเมืองของสมาชิกในสังคมการเมืองมีสูง สังคมการเมืองก็ต้องเตรียมพร้อมยอมรับ
 เพราะหากมิเช่นนั้นสังคมการเมืองจะกลายเป็นผู้บีบบังคับสมาชิกในสังคมการเมืองเสียเอง

วัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นทั้งเป้าหมายและ
 กระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการ
 พัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้
 วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตย
 สูงหรือต่ำพิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองถ้าการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ
 แสดงว่าสังคมนั้นจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ (Pye, 1963 ; อ้างอิงมาจาก สมบัติ
 ชำรงชญวงศ์, 2538 : 26) ซึ่งนักรัฐศาสตร์จึงถือว่าการพัฒนาทางการเมือง คือ การทำให้
 ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ความสำเร็จของการพัฒนาทางการเมืองจึงขึ้นกับระดับการมี
 ส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสำคัญ (Pye, 1963 ; อ้างอิงมาจาก สมบัติ
 ชำรงชญวงศ์, 2538 : 26) ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทาง
 การเมืองโดยตรง โดยเฉพาะการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แท้จริง คือ การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมือง
 ของบุคคลในสังคม กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมือง
 และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับองค์กรทางการเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่าง
 ประชาชนกับรัฐบาล การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้ คือกระบวนการทาง
 การเมืองซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ประชาชนต้องการ ในฐานะที่การมีส่วนร่วมทางการเมือง
 ของบุคคลและองค์กรทางการเมืองที่ครอบคลุมระบบทางการเมืองทั้งหมด ซึ่งจะส่งเสริม
 ให้เข้าใ้บทบาทการมีส่วนร่วมการเมืองของบุคคลและองค์กรทางการเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยทั่วไปนั้น จะพบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ทั้งภายในสังคมเดียวกันและระหว่างสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติจะไม่มี ความแน่นอนเกี่ยวกับทัศนคติและการกระทำทางการเมืองของตน กล่าวคือการแสดงออกของ บุคคลทางการเมืองจะแตกต่างกันไปขึ้นกับเวลาและสถานการณ์ในบางเวลาและบาง สถานการณ์บุคคลอาจจะนิ่งเฉยทางการเมืองมาก ทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยกระตุ้นที่ สำคัญทางการเมืองมีลักษณะเป็นพลวัตร (Dynamic) เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางครั้ง เปลี่ยนแปลงเร็วเปลี่ยนแปลงช้า การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อทัศนคติและ พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลทั้งสิ้น จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระดับความสนใจทาง การเมืองของแต่ละบุคคล (Burkhardt ; อ้างอิงมาจาก สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. 2538 : 27) การมีส่วน ร่วมทางการเมืองโดยความหมายที่เป็นรูปธรรมหมายถึง การแสดงออกซึ่งการกระทำของเมือง ซึ่งมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ได้แก่

1. การกำหนดตัวผู้ปกครอง การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญที่สุด ของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตย คือ การแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตย ดังนั้น การที่ประชาชนปรากฏตัวแสดงตนในการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือออกฉันทน์ ผู้นำทางการเมืองจึงเป็นการแสดงออกในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงด้วยเหตุนี้ การเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของการมีส่วนร่วมใน การเลือกตั้งเพื่อกำหนดผู้นำทางการเมืองของตนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในสังคมใดถ้า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ จะทำให้ประชาชนมีโอกาสได้ผู้นำทางการเมืองที่ดี ดังนั้น การใช้อำนาจของประชาชนในการกำหนดตัวผู้ปกครองจึงเป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วน ร่วมทางการเมืองที่สำคัญอย่างยิ่ง และเป็นกลไกสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีอำนาจในการ กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศทั้งในการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2. การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญอีก ประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย คือการมีส่วนร่วมในการผลักดันการตัดสินใจที่สำคัญ ของรัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตยโดยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นสังคมพหุ (Pluralist Society) กล่าวคือเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยกลุ่ม หลากหลายทางสังคม อาทิ ชนรรม สมาคม กลุ่ม อิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มเหล่านี้มักมีวัตถุประสงค์เฉพาะกลุ่มในกรณีของกลุ่มต่าง ๆ กระทำการผลักดันโดยตรงต่อรัฐบาล อาจพิจารณาได้จากการเรียกร้องของสมาคมผลประโยชน์

ต่าง ๆ เช่น สภาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ระดับจังหวัดเกี่ยวกับโครงสร้างภาษี การส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมให้ประชาชนจัดตั้งกลุ่มอาชีพและกลุ่มผลประโยชน์อย่างกว้างขวาง จึงเป็นกลไกสำคัญอีกประการหนึ่งในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างเสมอภาค

3. การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตยถือว่าประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการที่จะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้าน อาจกระทำโดย การเขียน การพูด และการ โฆษณาประชาชนสามารถแสดงออกความคิดเห็น โดยการพูด การอภิปราย และการให้สัมภาษณ์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้อย่างเสรีแต่ต้องกระทำด้วยความสร้างสรรค์และมีเหตุผล ในปัจจุบันนี้การวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์นับว่ามีบทบาทสำคัญในการควบคุมกำกับ และตรวจสอบการกระทำของรัฐบาล เป็นกลไกที่จะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารของระบบราชการให้ตอบสนองความต้องการประชาชนอย่างเสมอภาค

4. การชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างขวางทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนที่มีสิทธิเสรีภาพที่จะชุมนุมและเคลื่อนไหวกว้างขวางทางการเมืองได้ ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านการกระทำของรัฐบาล การชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างขวางทางการเมือง ถือว่าเป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อแสดงให้รัฐบาลรู้ว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายและการกระทำของรัฐบาล และเพื่อแสดงให้การเรียกร้องให้รัฐบาลสนองตอบความต้องการของประชาชนอย่างรวดเร็ว

การชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างขวางทางการเมืองแม้จะเป็นสิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย แต่จะต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายที่เป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ การชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างขวางทางการเมืองจะต้องไม่ละเมิดกฎหมายที่เป็นประชาธิปไตย จะต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นการชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างขวางทางการเมืองถ้าเกิดขึ้นมากโดยที่รัฐบาลไม่สามารถตอบสนองการเรียกร้องของประชาชนได้ อาจนำไปสู่การไร้เสถียรภาพทางการเมือง โดยเฉพาะในประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศกำลังพัฒนา อาจเป็นสาเหตุให้ผู้นำกองทัพแอบอ้างเพื่อใช้กำลังเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองได้

3. ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

3.1 สภาพไร้ระดมทางสังคม ถ้าสังคมมีการไร้ระดมทางสังคมต่ำ หมายความว่าราษฎรที่ได้รับการศึกษามีจำนวนน้อย การเข้าถึงสื่อมวลชนก็น้อย การพัฒนาเป็นสังคมเมืองก็ต่ำ สิ่งเหล่านี้ก็คือ ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ

3.2 ภาวะทางเศรษฐกิจหรือการครองชีพ ประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีความมั่งคั่งจะมีโอกาสเป็นประชาธิปไตยได้มากกว่าประเทศที่ยากจน ในประเทศยากจนราษฎรเองจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย แต่ถ้าความยากจน ความขาดแคลนและเดือดร้อนทางเศรษฐกิจมีมากเกินไปจนอยู่ในภาวะเกินทนแล้ว อาจจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก็ได้

3.3 ข้อจำกัดทางการเมือง ถ้าระบอบการเมืองเป็นระบอบประชาธิปไตย ประชาชนก็จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง แต่ถ้าการปกครองแบบเผด็จการ ประชาชนก็จะมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำและจะเป็นไปในรูปของการมีส่วนร่วม โดยการปลุกเร้าระดมเพื่อสนับสนุนรัฐบาลนั่นเอง

3.4 วัฒนธรรมทางการเมืองถ้าการมีบทบาททางการเมืองที่จำกัดอยู่แต่เฉพาะกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่ตระกูลซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีทั้งอิทธิพลและอำนาจเงินทำให้คนมีความรู้ไม่อยากจะเข้ามายุ่งเกี่ยวทางการเมือง

4. ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

4.1 ปัญหาความตื่นตัวทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมแบบสมัครใจ ไม่ใช่เป็นแบบปลุกกระดม สำหรับการมีส่วนร่วมแบบเสรีหรือแบบสมัครใจนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อประชาชนมีความสำนึกทางการเมืองหรือความตื่นตัวทางการเมืองเสียก่อน คนไทยยังมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ เช่น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งมีอัตราส่วนน้อยกว่าร้อยละ 50 ของผู้มีสิทธิออกเสียง ผู้ที่ไปออกเสียงก็มักจะถูกจ้างวาน ชักจูงหรือถูกระดมไป การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยจากอดีตเป็นต้นมา ส่วนใหญ่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วม ทั้งในด้าน การสนับสนุนหรือการต่อต้าน แสดงให้เห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่มีความนิ่งเฉยทางการเมือง ส่วนมากอยู่ในกลุ่มของผู้ไม่ทางการเมืองไม่กี่กลุ่มที่ตระกูล แม้แต่การปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. 2475 ก็ตามเหตุการณ์ที่แสดงถึงความตื่นตัวทางการเมืองและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างกว้างขวาง คือ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีประชาชน นิสิต นักศึกษา นักเรียน ร่วมกันเรียกร้อง

รัฐธรรมนูญต่อต้านการปกครองของจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียรและ พันเอกณรงค์ กิตติขจร ผู้นำของประเทศขณะนั้น ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของการ ตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนคือบทบาทของ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) กล่าวได้ว่า พคท. มีบทบาทอย่างมาก ในการปลุกเร้าความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนใน ชนบท แต่เป็นประเภทผิดกฎหมาย คือ การล้มล้างรัฐบาล ระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยการใช้กำลังและความรุนแรงดังนั้นปัญหาสำคัญของการมีส่วนร่วมของไทยอย่างหนึ่ง คือ ประชาชนยังมีความนิ่งเฉย หรือไม่ตื่นตัวทางการเมืองมากพอ

4.2 ปัญหาวัฒนธรรมทางการเมืองและการศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองที่มี ส่วนร่วมในการกระตุ้นให้ประชาชน มีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นคือ วัฒนธรรมทางการเมือง แบบประชาธิปไตย หรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมสำหรับเมืองไทย มีงานวิจัย หลายเรื่องสรุปและแสดงถึงว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไม่สนับสนุนให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะประชาชน โดยทั่วไปเชื่อว่าการเมือง หรือการบริหาร ประเทศเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยบางกลุ่มเท่านั้น อีกประการหนึ่งคนไทยยังเห็นว่าการเมือง เป็นเรื่องของผลประโยชน์อย่างขัดแย้งจนเกินไป การเมืองเป็นเรื่องของความ “สกปรก” ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาหรือความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ทางการเมือง แต่ถ้าเข้ามาก็มักจะมีวัตถุประสงค์อย่างอื่น เช่น เพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินทองหรือ การช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องของสำนึกทางการเมืองลักษณะของวัฒนธรรม การเมืองของคนไทยอีกประการหนึ่งที่ไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือการ ยอมรับในอำนาจนิยมของความเป็นข้าราชการ นั่นคือ ประชาชนโดยทั่วไปมองว่าข้าราชการ เป็นชนชั้นผู้นำ เมื่อข้าราชการแนะนำหรือชักจูงไปในทางใดประชาชนจึงมักปฏิบัติตาม โดยไม่ ได้แย้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยในด้านการศึกษากิจการจัดการเรียนการ สอนยังคงยึดนโยบายจากส่วนกลางยังไม่มีกระจายอำนาจทางการศึกษาลงไปสู่ภูมิภาคและ ท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนก็เช่นกัน ยังคงเป็นบทบาทของผู้บริหารและครู เท่านั้นนักเรียนและผู้ปกครองยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการ ของท้องถิ่น

4.3 ปัญหาจากบทบาทของพรรคการเมือง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง น้อยมีสาเหตุอีกประการหนึ่งคือการขาดองค์กรหรือสถาบันทางการเมืองที่คอยกระตุ้นให้ ประชาชนมีความกระตือรือร้นทางการเมืองอยู่เสมอ และเป็นกลุ่มเป็นก้อน สถาบันทาง การเมืองที่สำคัญคือ “ระบบพรรคการเมือง” (Political Party) ในปัจจุบันพรรคการเมืองยังเป็น

องค์กรที่อ่อนแอและขาดความเป็นสถาบันที่ต่อเนื่องคือขบวนการที่สำคัญที่สุดของพรรคการเมืองไทย คือ การขาดองค์กรที่ซับซ้อนพอที่จะเผชิญกับความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พรรคการเมืองไทยตั้งขึ้นจากการรวมตัวของบรรดาสมาชิกเพื่อสนับสนุนผู้นำทางการเมืองคนใดคนหนึ่งเท่านั้น พรรคการเมืองทุกพรรค ไม่ว่าจะพรรคเล็กหรือพรรคใหญ่มีสาขาพรรคน้อยมาก สาขาบางแห่งมีแต่รูปแบบที่เป็นทางการเท่านั้น ไม่มีบทบาทอะไร สาขาพรรคมีความสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

4.3.1 เป็นหน่วยงานของพรรคเชื่อมโยงกับประชาชนในเขตเลือกตั้ง และช่วยสร้างฐานสนับสนุนของพรรคในหมู่ประชาชนเลือกตั้ง

4.3.2 เป็นหน่วยงานของพรรค ในการร่วมคัดเลือกผู้รับสมัครรับเลือกตั้งในเขตนั้น ๆ

สาเหตุที่พรรคการเมืองอ่อนแอ อีกประการหนึ่ง คือ ที่ประชุมใหญ่ของพรรค (Party Congress) ยังไม่มีระบบที่ดีพอขาดประสิทธิภาพ การประชุมใหญ่ของพรรคเป็นเรื่องของสมาชิกบางคน บางกลุ่ม และมักอยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น ขาดสมาชิกพรรคตามสาขาและเขตต่าง ๆ นอกจากนี้การบริหารงานในพรรคยังขาดหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพการแตกแยกภายในพรรค ก็เป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้พรรคการเมืองขาดความเป็นสถาบันที่เข้มแข็งพอในพรรคแต่ละพรรคมีการแตกแยกกันสูง มีการแบ่งกลุ่มแบ่งพรรคแบ่งพวก สนับสนุนบางคนตามความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันอีกประการหนึ่งพรรคการเมืองไม่ได้มีการทำงานในฐานะพรรคอย่างต่อเนื่องและยืนยาว ถ้านับระยะเวลาที่พรรคการเมืองเริ่มก่อตั้ง เมื่อมีกฎหมายพรรคการเมือง คือ พ.ศ. 2498 ปัจจุบันก็ประมาณ 40 ปีแต่ตลอดเวลานั้นพรรคการเมืองหาได้มีระยะเวลาดำเนินการอย่างต่อเนื่องไม่ เพราะมีการปฏิวัติรัฐประหารบ่อย ๆ ช่วงเวลาที่ถูกละเลยมากที่สุด คือช่วง พ.ศ. 2501 ถึง 2511 เป็นเวลาถึง 10 ปี ประการสุดท้าย พรรคการเมืองยังไม่สามารถสร้างฐานมวลชนได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ พรรคขาดความเชื่อมโยงกับสมาชิกและมวลชน ประชาชนเลือกผู้แทนเป็นการส่วนตัวมากกว่าเลือกในนามพรรคเป็นต้น เหล่านี้คือสาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองขาดการทำงานให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดีพอ

สรุปวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ดังนั้น การพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้ปรากฏเป็นจริงจึงขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง แต่กระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นใน

คุณค่าของระบอบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้อย่างมั่นคงก็ต่อเมื่อประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยการเสริมสร้างให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยคงต้องอาศัยช่วงเวลาที่ยาวนานและในช่วงเวลาเหล่านี้ก็อาจเผชิญกับวิกฤตทางการเมืองรอบแล้วรอบเล่า ดังที่ปรากฏกับสังคมไทยมาโดยตลอด การที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงทำให้กระบวนการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเต็มไปด้วยปัญหาและอุปสรรค ทั้งปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง ปัญหาการคอร์ปชั่นทางการเมือง และปัญหาสำคัญคือประชาชนเมื่อหน่ายและขาดศรัทธาต่อระบบการเมือง ทำให้ประชาชนจำนวนไม่น้อยไม่ประสงค์ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงทำให้กระบวนการพัฒนาทางการเมืองเป็นไปได้ช้า

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง

เป็นที่ยอมรับในหลักวิชาการว่าวัฒนธรรมการเมืองที่ดีนั้นคือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม หรือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวนั้นต้องอาศัยกระบวนการกล่อมเกลากการเรียนรู้ทางการเมือง ซึ่ง ประพนธ์ มะกรกรรม (2543 : 53) ได้สรุปไว้ 5 ตัวการที่สำคัญ ดังนี้ คือ

1. ครอบครัว มนุษย์เริ่มได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากครอบครัวเป็นหน่วยแรกที่สุดในด้านวัฒนธรรมทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน ซึ่งเริ่มมีการพัฒนามาตั้งแต่ยุคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้ยึดถือว่าการหล่อหลอมทัศนคติหรือแบบอย่างชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้น ต้องเริ่มมาตั้งแต่บ้านมิใช่จะมาเริ่มต้นเมื่อบุคคลมีสิทธิบุคคลมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแล้วการหล่อหลอมวัฒนธรรมทางการเมืองของครอบครัวนั้น เริ่มตั้งแต่ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ผู้ปกครองกับลูก ๆ ว่าอยู่ในลักษณะใด ถ้าเป็นไปได้ในลักษณะที่ว่าพ่อแม่เข้าใจความต้องการของลูกส่งเสริมให้ลูกมีความกล้าที่จะแสดงออก ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยมีพ่อแม่คอยดูแลให้คำแนะนำพ่อแม่จะกระตุ้นให้ลูก ๆ แสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวเท่าที่จะเหมาะสมกับวัย ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในฐานะเป็นสมาชิกของครอบครัวเมื่อเติบโตขึ้นก็อาจคาดหวังได้ว่าเขาจะเป็นพลเมืองที่ดี มีทัศนคติที่สอดคล้องกับระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแน่นอน แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับองค์กรอีก 2 องค์กรที่กล่าวต่อไปนี้

2. สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันหนึ่งที่มีอิทธิพลมากในหลาย ๆ ด้าน ของชีวิตสิ่งที่บุคคลได้รับจากสถาบันการศึกษา นอกจากจะเป็นการประสิทธิประสาทวิชาความรู้ในวิชาชีพ

แล้ว เขายังได้รับความรู้และแรงกระตุ้น ให้สนใจและปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองให้รู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ให้รู้จักแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในสังคมประชาธิปไตย จะส่งเสริมให้นักเรียน นิสิตนักศึกษา เรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ให้เหมาะสมกับวัยและความรับผิดชอบ ตัวอย่างเช่น ให้มีการจัดตั้งสถานักเรียนหรือนักศึกษาเพื่อให้นักเรียนและนักศึกษามีส่วนปกครองดูแลระเบียบวินัยของตนเอง ให้มีการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร สิ่งเหล่านี้จะช่วยอบรมกล่อมเกลาทัศนคติและความเชื่อ ความคิดเห็นที่ส่งเสริมระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด แต่ถ้าสถาบันการศึกษาของประเทศใดกระทำในสิ่งตรงข้าม บรรยากาศทางการศึกษาจะเต็มไปด้วยการบังคับสารพัด โดยเฉพาะรัฐจะเข้ามาควบคุมสถาบันการศึกษาอย่างเข้มงวด ทำให้สถาบันการศึกษาขาดอิสรภาพ และเสรีภาพในการดำเนินการในการศึกษาซึ่งจะเป็นการปลูกฝังการมีจิตใจแบบเผด็จการมากกว่าแบบระบอบประชาธิปไตย

3. กลุ่มอาชีพ การประกอบอาชีพเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ที่จะต้องดูแลตนเองและครอบครัว เมื่อบุคคลประกอบสัมมาอาชีพะในหน่วยงานแห่งใดแห่งหนึ่งของรัฐบาลหรือของเอกชนก็ตามเป็นระยะเวลาานพอสมควร จะทำให้บุคคลนั้นมีความรู้ลึกผูกพันกับหน่วยงานนั้นรวมถึงการยอมรับสภาพความเป็นอยู่หรือ ระเบียบแบบแผนและกฎหมายของอาชีพนั้นๆเป็นเสมือนชีวิตจิตใจของเขาเอง ดังนั้น สภาพแวดล้อม ระเบียบปฏิบัติ หรือลักษณะของงานในกลุ่มอาชีพจึงมีอิทธิพล อย่างมากในการที่จะหล่อหลอม ถ่ายทอดบุคลิกภาพทัศนคติ และโลกทัศน์อันก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบหนึ่งแบบใดด้วย

4. กลุ่มเพื่อน หมายถึง กลุ่มเพื่อนของเด็กกลุ่มทำงานเล็ก ๆ สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างเสมอภาคและใกล้ชิดกัน บุคคลจะรับเอาทัศนคติและความคิดเห็นของเพื่อนเป็นของตน อันเนื่องมาจากการยอมรับนับถือ หรือความต้องการที่จะเหมือนเพื่อนในกลุ่ม กลุ่มเพื่อนนี้จะมิบทบาทในการสร้างการเรียนรู้ทางการเมืองของสังคม โดยกระตุ้นหรือจูงใจ หรือกดดัน ให้สมาชิกมีทัศนคติและปฏิบัติในกลุ่มยอมรับอยู่เด็กวัยเรียนมักเป็นเด็กที่แสดงการสมยอมกลุ่มมากกว่าเด็กวัยอื่น เด็กวัยก่อนเรียนส่วนใหญ่จะไม่แสดงการยอมกลุ่ม เด็กก่อนวัยเรียนจะไม่ยอมรับรู้กฎระเบียบของกลุ่ม อย่างไรก็ตามพื้นฐานบุคลิกภาพของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกันมีส่วนผลักดันคนสมยอมต่อกลุ่มง่ายหรือ ยากไม่เหมือนกัน เด็กวัยเรียนที่มีความมั่นคงในจิตใจต่ำ เก็บกดขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และให้ความสำคัญกับความรู้สึกรู้สึกของสังคมมักจะมีแนวโน้มสมยอมกลุ่มได้ง่ายกว่า ส่วนเด็กที่สมยอม

โดยทั่ว ๆ ไป มักเป็นเด็กที่มีความต้องการพึ่งพาสูงและวิตกกังวลง่าย ส่วนเด็กที่ค่อนข้างก้าวร้าว เกรตรง มักไม่ค่อยยอมรับกลุ่มเมื่อเทียบกับเด็กปกติทั่วไป สรุปได้ว่า กลุ่มเพื่อนมีส่วนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก โดยเป้าหมายสำคัญของกลุ่มเพื่อนคือ การให้สมาชิกต้องยอมรับต่อกลุ่ม ซึ่งถ้ากลุ่มใดมีแนวคิดทางการเมืองหรือทัศนคติใด ๆ กันตาม สมาชิกในกลุ่ม จำต้องยอมรับสิ่งเหล่านี้ตามไปด้วยเช่นกัน

5. สื่อมวลชน ในสังคมสมัยใหม่มีการแพร่กระจายข่าวสารทางการเมือง และข่าวสารอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิชาการในด้านการสื่อสาร ในกระบวนการส่งข่าวสารนอกจากสื่อมวลชนจะมีบทบาทในการกระจายข่าวสารและยังมีบทบาทในการส่งผ่านค่านิยม ความเชื่อที่สำคัญ ๆ ในสังคมทั้งทางตรง และทางอ้อม ยังสามารถสร้างความรู้สึกร่วมทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อการวางรูปแบบความเชื่อทางการเมืองอีกด้วย จากแนวคิดการอบรมกล่อมเกลางานการเมือง

บริบททั่วไปของพื้นที่ตำบลหนองโน

หมู่บ้านตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ตั้งหมู่บ้านเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2406 ที่ผ่านมา โดยมีชาวบ้านกลุ่มแรกอพยพมาจากบ้านหนองเครือตาปา จังหวัดร้อยเอ็ด และยังมีชาวบ้านจากหมู่บ้านกุศแคนที่ได้อพยพมาจากบ้านเมืองสว่าง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยได้มาตั้งหมู่บ้านที่บริเวณบ้าน โลกก่อ ตำบลโลกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามก่อน ต่อมาหลังการตั้งหมู่บ้าน โลกก่อได้ 20 ปี ก็ได้มีชาวบ้านอพยพออกจากบ้าน โลกก่อ อาทิ พ่อใหญ่ขุนสี พ่อใหญ่ขุนอิน แม่ใหญ่ทองมี ผู้ภรรยาและพ่อขุนเตา อีกทั้งชาวบ้านจำนวนหนึ่ง เนื่องจากเห็นว่าที่ทำนาทำไร่ของตนห่างไกลจากที่พักอาศัยมาก (หมู่บ้าน โลกก่อ) จึงได้ย้ายครอบครัวมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณแห่งใหม่ เพราะว่าบริเวณดังกล่าวนี้ เป็นทำเลที่เหมาะสม อันเนื่องจากบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านแห่งนี้มีหนองน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยได้ตั้งชื่อหมู่บ้านตามหนองน้ำที่อยู่ติดกับที่ตั้งของหมู่บ้านว่า “หมู่บ้านหนองโน”

สภาพทางภูมิศาสตร์

ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามไปทางทิศใต้ประมาณ 12 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านหนองโนติดกับถนนชนบทสายหนองโน-โลกก่อ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นพื้นที่โนนสูง คือทิศเหนือเป็นที่เนินสูงและค่อยลาดต่ำลงไปทางทิศใต้ของที่สาธารณประโยชน์ สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย

พืช พรรณธรรมชาติหลายชนิด เช่น แดง พลวง ไม้ ไม้พุ่ม สาบเสือ และหญ้าคา เป็นต้น สำหรับสัตว์ป่าบริเวณนี้มีหลายชนิด เช่น กระรอก กระแต นกชนิดต่าง ๆ แมลงและงู

ลักษณะประชากร

ชุมชนในหมู่บ้านหนองโน เป็นชุมชนที่มาจากเครือญาติเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ จึงมีสภาพความเป็นอยู่การดำรงชีวิตในชุมชน โดยพึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีความรักความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะ ประชากรในหมู่บ้านหนองโนมีวิถีแบบชาวชนบททั่วไป มีความเคารพนับถือ ศรัทธา ยกย่อง และให้ความไว้วางใจผู้นำ เป็นพื้นฐาน ซึ่งสังเกตได้จากการรวมตัวกันในการพัฒนาหมู่บ้านท้องถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเอง และการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน จะใช้การจัดเวทีประชาคมเป็นหลัก

สถานบริการในชุมชน

ภายในหมู่บ้านจะมีสถานบริการ ซึ่งประกอบไปด้วยสิ่งสาธารณูปโภค สิ่งสาธารณประโยชน์ และ โครงสร้างกิจกรรมที่ใช้ประโยชน์แก่ชุมชน พบว่า ในทุกครัวเรือนของชุมชน มีไฟฟ้าใช้ และในหมู่บ้านมีน้ำประปาเพื่อใช้ในการอุปโภค และบริโภค มีหอกระจายข่าว ประจำอยู่ทุกหมู่บ้าน ใช้เพื่อประกาศแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และมีสถานีอนามัย ประจำหมู่บ้านอยู่ 1 แห่ง ในด้านการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของคนในชุมชน พบว่ามีการรวมกลุ่มอาชีพจำนวนหลายกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งกลุ่มอาชีพของชาวบ้านหนองโนส่วนหนึ่งเกิดจากการการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน เป็นต้น ที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเดียวกัน เกิดการรวมกลุ่มให้เกิดการพัฒนาอาชีพมากขึ้น โดยทางหน่วยงานของรัฐ ได้มีการสนับสนุนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตามความเหมาะสม มีการจัดฝึกอบรมให้มีความรู้ในการพัฒนาทางด้านอาชีพ และหาช่องทางตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าให้กับชาวบ้าน และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากความต้องการของชาวบ้านที่ว่างจากการทำนา ต้องการหาอาชีพเสริมเพื่อหาเงินเลี้ยงครอบครัว และต้องการทำงานในพื้นที่หมู่บ้าน จึงสนใจเข้าร่วมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตามที่ตนเองถนัด และสมาชิกในหมู่บ้านบางคนมีศักยภาพเป็นผู้นำชุมชนก็สามารถตั้งกลุ่มอาชีพเหล่านี้ขึ้นมาเองได้ โดยกลุ่มอาชีพที่มีผลงานที่ดีเด่นเป็นที่ยอมรับในระดับจังหวัด และระดับประเทศ และมีวิธีนำเนินการอย่าง ต่อเนื่อง โดยตลอดมาจนถึงทุกวันนี้มีอยู่หลายกลุ่มอาชีพด้วยกัน

การประกอบอาชีพ เศรษฐกิจ และรายได้

ประชากรตำบลหนองโนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการทำนา และมีอาชีพเสริมที่แตกต่างกันในแต่ละครัวเรือน เช่น อาชีพทอผ้าไหม อาชีพทำของที่ระลึก อาชีพทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป และในหลายครอบครัวได้ยึดอาชีพการทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริม เพราะเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ได้ดี และสามารถทอผ้าได้ตลอดทั้งปี ส่วนการทอผ้าไหมนั้นเป็นการถ่ายทอด ความรู้จากภูมิปัญญาคนรุ่นก่อน ผู้คนรุ่นหลังโดยไม่มีตำราเรียน และไม่มีหลักสูตร สำเร็จในการสอน เริ่มจากการถ่ายทอดความรู้ต่อเพื่อนบ้านที่สนใจ อาชีพการทอผ้าไหมจึงเป็น อาชีพเสริมที่ดีหลังว่างจากการทำนาส่งผลให้หลายครอบครัวในหมู่บ้านมีอาชีพการทอผ้าไหม เป็นอาชีพเสริม ซึ่งถือได้ว่า หมู่บ้านหนองโนเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมการทอผ้าไหม ส่งผลให้ เศรษฐกิจในหมู่บ้านดีขึ้น และอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยเสริมเศรษฐกิจในชุมชน คือ ผู้หญิงในหมู่บ้าน หนองโนนิยมแต่งงานกับชาวต่างชาติทำให้ครอบครัวหญิงสาวเหล่านั้นมีฐานะดีขึ้น ทำให้เกิด การจ้างงานในบางส่วนได้ เช่น อาชีพก่อสร้างบ้าน อาชีพทำสวน แต่อาชีพคนเหล่านี้คนใน ชุมชนหนองโนจะไม่ยึดเป็นอาชีพหลัก เพราะมีค่าตอบแทนไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตใน แต่ละเดือน และในบางครั้งในแต่ละงานก็ไม่มีการจ้างงานที่ต่อเนื่องเป็นประจำจึงทำเป็นแค่ อาชีพเสริมเท่านั้น ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านหนองโนมีรายได้เฉลี่ยคนละ 23,674 บาท/คน/ปี (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม. 2549 : 8)

บทบาทของผู้นำ

ผู้ใหญ่บ้านหนองโน เป็นผู้นำที่มีศักยภาพ มีคุณธรรม และจริยธรรม จะเห็นได้จาก การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้าน การจัด ประเพณีวัฒนธรรมที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นประจำทุกปี ที่สำคัญในการปกครองหมู่บ้าน ของผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านหนองโนจะใช้การปกครองแบบวิถีทางประชาธิปไตย โดยจะใช้เสียง ส่วนมากในการทำประชาคมเพื่อทำโครงการต่าง ๆ ทุกครั้ง ทั้งทางด้านการปกครองและด้าน การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ใหญ่บ้านหนองอีดำ จะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถหลาย ๆ ด้าน พร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนได้ เช่น เป็นวิทยากรใน การทำบัญชีของกองทุนหมู่บ้านในระดับอำเภอ เป็นวิทยากร บรรยาย สรุป และต้อนรับผู้มา ศึกษาดูงานกลุ่มทอผ้าไหม เช่น บ้านหนองโน บ้านหนองหินจากบทบาทการทำงานดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้ใหญ่บ้านมีความรู้ความสามารถอีกหลายท่านที่คอยถ่ายทอดความรู้ทางด้าน ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมต่อไปยังคนรุ่นหลัง ส่งผลให้ภาพรวมในหมู่บ้านหนองโน ได้รับผลการพัฒนาจากบทบาทการทำงานของผู้นำในชุมชนต่าง ๆ อย่างมาก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเป็นประเด็นปัญหาหนึ่ง ที่ได้รับความสนใจศึกษา เป็นอย่างมาก คงได้มีผู้ที่ได้ทำการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องไว้ดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2537 : 80-85) ได้อธิบายปัญหาทางการเมืองไทยร่วมสมัย ได้อย่างถึงแก่นมากที่สุดและยังได้กล่าวถึงกลุ่มคนชนชั้นกลาง ไว้ว่า ชนชั้นกลางในเมืองไทย โดยทั่วไปค่อนข้างใช้มาตรฐานตะวันตกในการมองประชาธิปไตย คือประการแรกให้ความสำคัญกับนโยบาย อุดมการณ์ และคุณธรรม ประการที่สอง ถือว่าการลงคะแนนเสียงของประชาชนต้องกระทำในฐานะปัจเจกชนผู้ใช้วิจารณญาณทางการเมือง ส่วนชาวชนบทนั้น โดยทั่วไปเห็นประชาธิปไตยเป็นเรื่องของผู้มีอายุที่ใช้การลงคะแนนเสียงเป็นการเลือกที่จะเชื่อมโยงตนเองเข้ากับเจ้านายหรือสายอุปถัมภ์สายใด ด้วยมุมมองที่ต่างกันเช่นนี้ชนชั้นกลางจึงรังเกียจนักการเมืองที่ชาวชนบทชอบ และแม้ว่ารัฐบาลจะมาจากพรรคฝ่ายที่ชนชั้นกลางยอมรับได้มากขึ้นแต่คุณลักษณะและพฤติกรรมของนักการเมืองจำนวนมากก็ยังเป็นภาพสะท้อนของประชาธิปไตยในมุมมอง “ชนบท” อยู่ ชนชั้นกลางจึงยังไม่ยอมรับรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองดังกล่าว

จุมพล หนิมพานิช (2542 : 91-95) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองในแง่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทย และเพื่อศึกษาผลของพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทยต่อการเมืองและพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันและอนาคต อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อได้จำแนกชนชั้นกลางที่ทำการศึกษาไปตามการศึกษา รายได้ และอาชีพ พบว่าชนชั้นกลางที่มีการศึกษาระดับปริญญาโทและรายได้สูง จะมีพฤติกรรมทางการเมืองในรูปของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในหลาย ๆ กิจกรรมที่มีร้อยละของการเข้าร่วมสูงกว่าชนชั้นกลางกลุ่มที่มีการศึกษา และรายได้ต่ำกว่า และมีอาชีพ สำนักรงาน/เสมียนและอาชีพพาณิชย์กรรมที่แม้การเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวจะเป็นการเข้าร่วม นานๆ ครั้งหรือบางโอกาส ได้แก่ กิจกรรมการฟังอภิปรายสัมมนา ปราศรัยหาเสียงของพรรค การเมือง/นักการเมือง การให้ความรู้หรือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่คนใน ชุมชน ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลาง น่าจะมีผลต่อการเมืองและพัฒนาการเมืองของประเทศไทยในแง่ของการทำให้ระบบการเมืองเป็นประชาธิปไตยเพราะกิจกรรมการเข้า

ไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางข้างต้น ส่วนสนับสนุนกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตรงนี้น่าจะมีผลดีต่อการเมืองและพัฒนากิจการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันและอนาคต

จากเอกสารทางวิชาการข้างต้น ได้กล่าวถึง ชนชั้นกลางในเมืองไทยที่เป็นฐานนโยบายของรัฐบาล แต่ไม่ใช่ฐานเสียงซึ่งผู้ที่เป็นฐานเสียงคือชาวชนบท ที่เป็นผู้เลือกรัฐบาลเข้าบริหารประเทศ โดยที่ชาวไร่ชาวนานั้นมักเป็น “ฐานเสียง” ที่สำคัญของพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองได้รับเลือกเข้าบริหารประเทศ จึงเรียกว่าเป็น “ผู้ตั้งรัฐบาล” ในขณะที่คนชั้นกลางเป็นฐาน “นโยบาย” และมักจะเป็น “ผู้ล้มรัฐบาล” โดยการวิพากษ์วิจารณ์และก่อกระแสกดดัน ประท้วงขับไล่รัฐบาล ดังนั้น ควรจะทำให้ชนชั้นกลางในเมืองไทยที่มีความรู้ความสามารถ มีการศึกษากลายเป็นฐานเสียง และควรจะทำให้ชาวชนบทกลายเป็นฐานนโยบาย ซึ่งจะทำให้ประชาธิปไตยของประเทศไทยได้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยที่มีทั้ง เมือง และ ชนบท เป็นผู้พัฒนาประเทศร่วมกัน

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน (2520 : 83-85) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท พบว่า มีวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการในระดับกลาง ในประเด็นการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งพบว่า นักศึกษาปริญญาโทมีความเชื่อมั่นต่อการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และความสำคัญในหน้าที่พลเมืองระดับสูง

ประภาส สุทธิอาคาร (2531 : 91-95) ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในเขต อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร พบว่า ปัจจัยที่ทำให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน แตกต่างกัน คือ ระดับการศึกษาและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เมื่อศึกษาถึงระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยพบว่า กลุ่มที่มีน้อยและกลุ่มที่มีมากมีขนาดพอ ๆ กัน

ประสิทธิ์ บุญลิขิต (2531 : 75-76) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาวิจัยเรื่องสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชน ในเขต สุขาภิบาลเวียงชัย อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย และพบว่าปัจจัยทางสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม 9 ประการ คือ อายุ การศึกษา รายได้ เพศ อาชีพ สถานะสมรส ภูมิฐานะ การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรในสังคมและ การเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีชาติพันธุ์เป็นชนส่วนใหญ่ในสังคม มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เกรียงศักดิ์ สุเมธอมรรตน์ (2534 : 78-81) ศึกษาทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของปลัดเทศบาล พบว่า ปลัดเทศบาลมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลางตัวแปรด้านอายุ อายุราชการ และเงินเดือน มีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แต่ตัวแปรด้านการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของปลัดเทศบาล

ปริญญา จรูญโรจน์ (2538 : 83-85) ศึกษาระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอให้ จังหวัดสระบุรี และเพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของคณะกรรมการสภาตำบลในเขตอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมบางประการ ได้แก่ อายุ ประเภทของคณะกรรมการสภาตำบล ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การเป็นสมาชิก กลุ่มทางสังคม และการรับทราบข่าวสารทางการเมือง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือคณะกรรมการสภาตำบลทุกคนในเขตอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ซึ่งประกอบด้วยกรรมการ โดยตำแหน่ง อันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลกับกรรมการ โดยการเลือกตั้ง ซึ่งได้แก่ กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิที่ดำรงตำแหน่งขณะทำการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง และผลการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ระดับ นัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่าตัวแปรต่าง ๆ อันได้แก่ อายุ ประเภทของคณะกรรมการสภาตำบล การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการรับทราบข่าวสารทางการเมือง ที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่วนระยะเวลาการดำรงตำแหน่งที่แตกต่างกันมีผลต่อระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

น้ำเพชร ฉัตรบุญญานนท์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ ซึ่งศึกษาถึง การวิจัยและผลการเปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองตามที่เสนอมานั้น จะเห็นได้ชัดเจนในส่วนของพยาบาลที่ค่อนข้างจะสามารถจัดอยู่ในประเภท มีแนวโน้มที่จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพโรฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากในกลุ่มที่ศึกษา พยาบาลมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองและการบริหารในอดีตนมากที่สุด และมีความรู้สึกว่าอำนาจของตนเองสามารถส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองได้มากกว่าแพทย์และผู้ช่วยพยาบาล ในขณะที่ ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าให้เห็นว่ากลุ่มพยาบาลเริ่มมีความสนใจปรารถนาที่จะเข้ามา

ส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยคิดว่าคนมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ระบบการเมือง

อัญชลี วิสิทธิ์วงษ์ (2539 : 91-93) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กร ของฝ่ายพยาบาล โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน จำแนกตามลักษณะโครงสร้าง ลักษณะตั้งรับ – เลื้อยซา และลักษณะตั้งรับ – ก้าวร้าว พบว่า วัฒนธรรมองค์กรของฝ่ายพยาบาล โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน มีวัฒนธรรมองค์กร ลักษณะโครงสร้าง ลักษณะตั้งรับ – เลื้อยซา ลักษณะตั้งรับ - ก้าวร้าว ไม่แตกต่างกัน

คำรงค์ศักดิ์ แก้วเพ็ง (2540 : 96-98) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารการพัฒนา ตลอดจนเพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและเสนอแนวทางการแปรสภาพของสภาตำบลไปสู่การเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้มีประสิทธิภาพในอนาคต การศึกษารั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก ซึ่งได้เลือกและแบ่งพื้นที่ในการศึกษาเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 มีสภาตำบลโพ้นทรายและสภาตำบลเด่นราษฎร์ กลุ่มที่ 2 มีสภาตำบลยางคำ และสภาตำบลท่าหาดยาว กลุ่มที่ 3 มีองค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง ใช้เครื่องมือในการศึกษา 2 ลักษณะ คือ 1. การศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสาร 2. การศึกษาภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่ม และการสังเกต จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพแล้วนำเสนอในเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาทั้ง 3 กลุ่ม มีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่ 3 ได้แก่ อบต.เหนือเมือง มีประสิทธิภาพการบริหารงานมากกว่าสภาตำบล เพราะมีโครงสร้างอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเอื้ออำนวยต่อการบริหารในการจัดเก็บภาษีและมีรายได้จากทรัพยากรมีบุคลากร โดยเฉพาะการยืมข้าราชการมาช่วยปฏิบัติงานที่มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอและมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ดี ผู้นำมีความเสียสละและมีความเป็นประชาธิปไตยตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารงาน ตลอดจน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีบทบาทที่ถูกต้อง ในการให้คำแนะนำปรึกษาการบริหารงาน จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง สามารถกำหนดปัญหา การวางแผน และดำเนินโครงการ ได้ตามแผนพัฒนาตำบล ที่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน มีการติดตามประเมินผล การดำเนินงาน สามารถกำหนดการใช้จ่ายได้ตามขั้นตอนและตามข้อบังคับ งบประมาณรายจ่าย สามารถจัดทำบัญชี การลงทะเบียยนต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ ในขณะที่เดียวกันสภาตำบล แม้ว่ากฎหมายจะไม่เอื้ออำนวยในการบริหารเหมือนเช่นกับองค์การ

บริหารส่วนตำบล แต่พบว่า สภาตำบลกลุ่ม 2 ได้แก่ สภาตำบลยางคำ และสภาตำบล ท่าหาด ยาว มีผู้นำที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารงานจากการเป็นผู้นำของกลุ่ม มีความตั้งใจ และเสียสละในการปฏิบัติงาน ประธานและเลขานุการสภาตำบลไม่ครอบงำในการบริหารงาน เจ้าหน้าที่หลายฝ่ายทั้งของรัฐบาล และมูลนิธิประสานความร่วมมือพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ (GRID) มีบทบาทที่ เหมาะสมในการให้ความรู้ คำแนะนำปรึกษาเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารงาน ประชาชนมีการรวมกลุ่มต่าง ๆ มากเพื่อสร้างพลังอำนาจต่อรองทำให้การบริหาร การพัฒนามีประสิทธิภาพได้ เช่นเดียวกัน แต่สภาตำบลกลุ่ม 1 ได้แก่ สภาตำบลโพนทราย และ สภาตำบลเด่นราษฎร์ มีผู้นำที่ขาดความรู้และทักษะในการบริหาร การกำหนดปัญหาการ วางแผน การดำเนินงานแผนพัฒนา ตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน ขาดการติดตาม ประเมินผล และกลุ่ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ประธานและเลขานุการ สภาตำบลครอบงำการบริหารงาน ประชาชนขาดการรวมกลุ่ม จึงทำให้การบริหารงานมีน้อย กว่ากลุ่มอื่น ๆ

อารียา ลัทธจิโรสกุล (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องวัฒนธรรมการเมืองแบบ ประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนครนายก มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับวัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่น และข้าราชการในจังหวัดนครนายก ว่ามีความ โน้มเอียง ไปในทางประชาธิปไตยมาก-น้อยเพียงใด และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ การติดตามข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ กับระดับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นนักการเมืองท้องถิ่นและข้าราชการในจังหวัดนครนายก ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล เมืองนครนายก และกรรมการสุขาภิบาลที่มาจากการเลือกตั้ง 4 แห่ง คือ สุขาภิบาลท่าช้าง สุขาภิบาลบ้านนาสุขาภิบาลองครักษ์ และสุขาภิบาลเกาะหวาย และข้าราชการจำนวน 453 คน

สรรเพชร พลอยสังวาลย์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทาง การเมืองของข้าราชการระดับอำเภอ ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผล การศึกษาพบว่า ข้าราชการอำเภอเขาวงมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยใน ระดับสูง โดยในด้านการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมี เหตุผลและสร้างสรรค์มีระดับสูงที่สุดรองลงมาคือมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการปกครองแบบ ประชาธิปไตย ความเชื่อมั่นในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเองความไว้วางใจเพื่อน มนุษย์และการมองโลกในแง่ดี การนิยมอำนาจเด็ดขาด และความเชื่อมั่นในศักดิ์ศรี และความ เสมอภาคของมนุษย์ในการเปรียบเทียบวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการ

ทั้งสามกลุ่ม พบว่า ข้าราชการพลเรือนกับข้าราชการครูมีวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับสูง สูงกว่าข้าราชการตำรวจ ซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบปานกลาง

สมชัย ไตรพิทยกุล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของ นายทหารนักเรียน โรงเรียนเสนาธิการทหารเรือที่มีผลต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่านายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารเรือมีทัศนคติต่อการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตย ในระดับปานกลางตัวแปรด้านภูมิลำเนาเดิม และระยะเวลารับราชการ ทหาร มีผลต่อทัศนคติต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนตัวแปรด้านอายุ เงินเดือน ภูมิการศึกษา สายการปฏิบัติงาน การสนใจข่าวสารการเมืองการปกครอง และการ ผ่านการอบรมความรู้เรื่องประชาธิปไตย ไม่มีผลต่อทัศนคติ

ชาญชัย จิตรเหล่าอาพร (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการเรื่องวัฒนธรรมทาง การเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่๖ ในอำเภอหนองแค จังหวัด สระบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่๖ ส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมือง แบบประชาธิปไตยในระดับสูงและผลทดสอบสมมุติฐานพบว่า ตัวแปรต่างๆคือ เพศ และ บรรยากาศในชั้นเรียน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และจำแนกความแตกต่างกับวัฒนธรรมทาง การเมืองแบบประชาธิปไตยโดยมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 แต่ไม่พบว่า ฐานะทาง เศรษฐกิจครอบครัว อาชีพของบิดามารดา ภูมิลำเนา การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา และ ความสนใจข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์และจำแนกความแตกต่างกับวัฒนธรรมทาง การเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

สุรพงษ์ สายวงศ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย ทัศนคติทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม ผลการวิจัยพบว่าข้าราชการ ตำรวจในกองปราบปราม มีทัศนคติการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ตัวแปรด้านอายุ อายุราชการชั้นยศ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ รายได้มีผลต่อ ทัศนคติทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ตัวแปรด้านสถานภาพสมรส ภูมิลำเนา และระดับการศึกษาไม่มีผล ต่อ ทัศนคติการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

กรชนวรรณ อุดมวงษ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของ พนักงานในส่วนอุตสาหกรรมของกลุ่มบริษัทในเครือสหพัฒน์ จังหวัดลำพูน พบว่า พนักงานมี ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟร์ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นลักษณะวัฒนธรรมที่ ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองมากขึ้น แต่ยังมีพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มาก ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทพนักงาน และรายได้ ที่แตกต่างกันมี

ความสัมพันธ์ต่อความรู้ ความเข้าใจและพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต่างกัน คือ พนักงานชายให้ความสนใจการเมืองมากกว่าหญิงพนักงานที่มีอายุมากกว่า การศึกษาสูงกว่า มีรายได้มากกว่าและเป็นพนักงานรายเดือน มีแนวโน้มที่จะมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองมากกว่า

วุฒิพงษ์ ไชยพรพัฒนา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหาร กองบิน 41 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ข้าราชการทหารกองบิน 41 จังหวัดเชียงใหม่ประมาณครึ่งหนึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยน้อย และอีกประมาณครึ่งหนึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับการพัฒนาทางการเมืองการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงถาวรได้ ประชาชนจะต้องมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย นั่นคือ จะต้องมีความรู้ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากเป็นส่วนใหญ่นั่นเอง

ปณิธิ สุวรรณปิณฑะ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ ศึกษาศรณีบ้านปากเกร็ดและบ้านราชวิถี ผลการวิจัยพบว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง เพศ ความรู้พื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน ส่วนอายุ ระดับชั้นเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา การอบรมกลุ่มเกลาทางการเมือง การรับข่าวสารทางการเมือง และความสำนึกทางการเมือง ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน

ภูวน อุจน์จันทร์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนิสิต นักศึกษา ศึกษาเปรียบเทียบนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง และผลการตรวจสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรต่าง ๆ คือ สถาบันการศึกษา อายุ รายได้ ต่อเดือน ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการเมืองไทยเป็นปัจจัยที่จำแนกความแตกต่างของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แต่ไม่พบว่า เพศและภูมิลำเนา เป็นปัจจัยที่จำแนกความแตกต่างของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

สุรสิงห์ ชำนาญเสื่อ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาวัฒนธรรมองค์กร กรณีศึกษา บริษัทในเครือกลุ่มบริษัท กัลฟ์ อีเล็คทริก จำกัด (มหาชน) พบว่า วัฒนธรรมองค์กร มีลักษณะ

สร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก ลักษณะตั้งรับ-เฉื่อยชา ลักษณะตั้งรับ – ก้าวร้าว อยู่ระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างขนาดกำลังการผลิตต่างกัน พบว่า มีลักษณะวัฒนธรรมองค์กรไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แดเนียล วิส (Daniel Wit, 1953 : 19) ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่มีแบบแผนเป็นลักษณะเฉพาะตน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การมีทัศนคติที่ดีที่แต่ละคนมีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นการเมืองโลกในแง่ดี โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ และเอาชนะความสามารถสนองตอบความต้องการของแต่ละคนได้

2. การมีทัศนคติที่ว่า รัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคม กล่าวคือ รัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละคนได้ การเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น มิใช่สิ่งสกปรก รวมทั้งยังเป็นเรื่องของประชาชนโดยตรงอีกด้วย

3. การมีความเชื่อที่ว่า สิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ติดมาพร้อม ๆ กับความเป็นมนุษย์ ความคิดเห็นของแต่ละคนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

4. การมีทัศนคติที่ว่า ประชาชนสามารถล้มล้างรัฐบาลได้ ถ้ารัฐบาลกระทำการเป็นนายของประชาชน และไม่ทำตามความประสงค์ของมวลชน

อัลมอนต์ และ เวอบา Almond and Verba (1963) ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการเมืองในหลายประเทศ และได้จำแนกแบบแผนวัฒนธรรมการเมืองไว้ 3 ประเภทคือ Parochial Political culture (2) Subjective political culture และ (3) Participant/Civic political culture นักสังคมวิทยาการเมืองในยุคหลังได้เสนอแนวทางการจำแนกแบบแผนวัฒนธรรมการเมืองที่แตกต่างออกไป ส่วนหนึ่งเป็นการขยายความแนวคิดจากหนังสือ Civic Culture ของ Almond and Verba ข้างต้น เช่น การจำแนกแบบแผนวัฒนธรรมการเมืองโดยพิจารณาจากความหลากหลายและความเป็นเอกภาพของวัฒนธรรมการเมือง (Fragmented/Integrated political culture) เป็นต้น

อัลมอนต์ เอ กาเบรียล และ เวอบา ซีสนีย์ (Almond A. Gabriel and Verba Sidney, 1965 : 19) ได้เสนอลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ว่า วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยนอกจากจะมีลักษณะของการมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) สูงแล้ว ยังต้องมีความผสมกลมกลืนในสังคมนระหว่างกลุ่มที่มีวัฒนธรรมทาง

การเมืองแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างและธำรงไว้ ซึ่งคุณภาพของพลังและกลไกทางการเมือง ประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุด ประชาชนส่วนใหญ่มีความสำนึกในความสามารถทางการเมืองของตน กล่าวคือ เชื่อว่าตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และจะพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น และตามช่องทางที่เหมาะสมซึ่งลักษณะที่เรียกว่า “Civic Culture” ถือว่าเป็นส่วนผสมของทัศนคติ ความเชื่อ 2 อย่างควบคู่กันไป คือ การเคารพเพื่อฟังยอมรับในอำนาจอย่างหนึ่งและความเป็นอิสระอย่างมั่นคงอีกอย่างหนึ่ง

พัทนัม (Putnam, 1993 : 6-8) ได้ศึกษาแผนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมทางสังคมกับวัฒนธรรมการเมือง ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมกับวัฒนธรรมการเมืองไม่ได้มีแบบแผนตายตัวที่ชัดเจน โดยมีข้อโต้แย้งต่อทฤษฎีวัฒนธรรมทางการเมืองในมิติต่างๆ ดังนี้

1. ความสมานฉันท์กับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่าไม่มีสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประสิทธิภาพและเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยท้องถิ่นประเทศอิตาลีแต่อย่างใด
2. ระดับการศึกษาของพลเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า พลเมืองในท้องถิ่นที่มีการศึกษาสูงกลับมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เกื้อกูลต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
3. ระดับการเป็นชุมชนเมืองและขนาดของประชากร ไม่เกื้อกูลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อเข้ามาใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์ ถูครั้งนี้ด้วยเนื่องจากเห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมือง มีส่วนร่วมในการกล่อมเกลา ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ของประชาชนเพื่อที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะตรวจสอบว่า ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนเป็นไปในทำนองเดียวกับผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้หรือไม่ มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยดีพอ ก็จะเป็นกลไกที่สำคัญในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมได้ และงานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนเพื่อเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่สนใจในวัฒนธรรมทางการเมือง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ได้ประยุกต์จากกรอบแนวคิดของ (Gabriel A. Almond and Powell. 1976 ; อ้างอิงมาจาก ธีรวุฒิ ไชยสิทธิ์กุล. 2543 : 100) ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

คุณลักษณะของประชาชน ประกอบด้วย

1. เพศ
2. อายุ
3. สถานภาพการสมรส
4. การศึกษา
5. อาชีพ
6. รายได้
7. จำนวนสมาชิกในครอบครัว
8. การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน

จำนวน 3 ด้าน ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองไทย
2. ทศนคติเกี่ยวกับการเมืองไทย
3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง